

บุญเรือง ชื่นสุวิมล

๑. การโยกย้ายแรงงานไปต่างแดน
 ๒. แรงงานไทยในต่างแดน
 - ๒.๑ ตลาดงานในต่างประเทศ
 - ๒.๒ จำนวนแรงงานไทยในต่างแดน
 - ๒.๓ ทำไมแรงงานไทยจึงไปต่างประเทศ
 ๓. ภาษากับแรงงานในต่างแดน
 - ๓.๑ ภาษากับแรงงานยุโรป
 - ๓.๒ ภาษากับแรงงานไทย
 ๔. แรงงานไทยในต่างแดนกับปัญหาด้านภาษา
 - ๔.๑ ปัญหาด้านภาษาและผลที่มีต่อแรงงานไทยในสิงคโปร์
 - ๔.๒ ปัญหาด้านภาษาและผลที่มีต่อแรงงานไทยในตะวันออกกลาง
 ๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ
 - ๕.๑ บทสรุป
 - ๕.๒ ข้อเสนอแนะ
- เอกสารอ้างอิง

๑. การโยกย้ายแรงงานไปต่างแดน

การโยกย้ายแรงงานของชนชาติหนึ่ง เพื่อประสงค์ทำงานในอีกประเทศหนึ่งมิใช่เป็นเรื่องใหม่แก่ประการใด ในประเทศออสเตรเลีย การอพยพของชนชั้นแรงงานที่มีได้มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่จากยุโรปเริ่มหลังไหลเข้ามาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ตามสถิติระบุว่า ในค.ศ. ๑๙๗๑ จากคนงานทั้งสิ้นของประเทศ ๕,๒๔๐,๔๑๔ คน เป็นแรงงานอพยพเสีย ๑,๔๐๔,๗๗๔ คน หรือประมาณร้อยละ ๒๖.๗ ของแรงงานทั้งหมด กลุ่มแรงงานต่างชาตินานาชาติตามลำดับได้แก่ อิตาลี กรีก ยูโกสลาเวีย และเยอรมัน (Clyne, 1975:18) ทางด้านทวีปยุโรป ตัวอย่างการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติที่เห็นได้ชัดได้แก่ประเทศเยอรมันตะวันตก ซึ่งมากกว่าร้อยละ ๑๐ ของแรงงานทั้งประเทศในปีค.ศ. ๑๙๗๒ เป็นชาวต่างชาติ และอีก ๔ ปีต่อมา ชาวต่างชาติในประเทศดังกล่าวมีจำนวนมากถึง ๕ ล้านคน รวมทั้งแรงงานต่างชาตินานาชาติทั้งหลายกับครอบครัว ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมจากตุรกี ยูโกสลาเวีย อิตาลี กรีก และสเปน (Neisel, Pienemann and Thiel, 1976:9) นอกจากนี้แรงงานอพยพยังสามารถพบได้ในแถบละตินอเมริกา เช่น คนงานจากประเทศโบลิเวียจำนวน ๒๖,๐๐๐ คนได้เข้าไปทำงานทำในประเทศอาร์เจนตินาเมื่อต้นทศวรรษที่ ๗๐ (Whiteford and Adams, 1975:181) ในกลุ่มประเทศสังคมนิยม ก็มีการอพยพแรงงาน เช่นกันดังที่เวียดนามได้ส่งคนงานไปทำงานในรัสเซีย (Bangkok Post, 9 June 1982)

สำหรับในเอเชียเอง การเคลื่อนย้ายแรงงานจากชาติหนึ่งไปยังอีกชาติหนึ่งก็ได้

เกิดขึ้นแล้วเช่นกัน ในย่านเอเชียอาคเนย์ ประเทศสิงคโปร์ เริ่มขาดแคลนแรงงานอย่างหนัก ในช่วงปีค.ศ. ๑๙๖๔-๑๙๗๐ เมื่อคนหนุ่มที่มีอายุ ๑๘ ปีเริ่มเข้ารับการศึกษา แห้ง แรงงานที่สำคัญของสิงคโปร์มาจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดที่สุด คือ มาเลเซีย ในปีค.ศ. ๑๙๗๕ ประมาณกันว่ามีแรงงานรับเชิญจากประเทศดังกล่าวประมาณ ๕๕,๐๐๐ คน นอกจากนั้น ยังมีคนจากชาติอื่นอีกด้วย เช่น ศรีลังกา บังกลาเทศ อินเดีย ส่วนแรงงานจากประเทศไทย เริ่มเข้าสู่สิงคโปร์อย่างจริงจังเมื่อปลายปีพ.ศ. ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๘)

อีกย่านหนึ่งในเอเชียที่ต้องการแรงงานจากต่างชาติเป็นอย่างมาก คือ กลุ่มประเทศต่างๆในแถบตะวันออกกลางซึ่งเป็นเพราะโครงการการก่อสร้างมีมากมาย จึงต้องมีการว่าจ้างคนงานจากที่อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานจากเอเชียด้วยกัน เช่น จาก ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ เกาหลีใต้ จีน และประเทศไทย

มีศัพท์อยู่คำหนึ่งซึ่งใช้สำหรับเรียกแรงงานต่างชาติโดยเฉพาะ คือ "Gastarbeiter" ซึ่งเป็นคำในภาษาเยอรมัน ต่อมาถ่ายทอดความออกเป็นภาษาอังกฤษ ได้ว่า "guest worker" ซึ่งน่าจะถอดความเป็นภาษาไทยได้ว่า "คนงานรับเชิญ" หรือ "แรงงานรับเชิญ" แต่เท่าที่ปรากฏภาษาไทยมักจะนิยมใช้เพียงแค่ "แรงงาน" เช่น "แรงงานไทยในต่างแดน" หรือ "แรงงานไทยในต่างประเทศ" เป็นต้น (ดู ๒. ข้างล่าง)

๒. แรงงานไทยในต่างแดน

การศึกษาเรื่องของแรงงานไทยในต่างประเทศในแง่ของสังคมวิทยา จิตวิทยา และภาษาศาสตร์ยังไม่ปรากฏเป็นที่แพร่หลายมากนัก ผิดจากทางด้านเศรษฐศาสตร์ซึ่งได้มีการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "แรงงานไทยในต่างประเทศ" จัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๒๕ (รายละเอียด ดู สถาบันไทยคดีศึกษา, ๒๕๒๕) ซึ่งได้เน้นหนักไปทางเศรษฐศาสตร์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ข่าวดูราวความเคลื่อนไหว เรื่องราวแรงงานไทยในต่างแดนมักจะปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่างๆอยู่เสมอ เป็นต้นว่าข่าวการหลอกลวงคนงานไทยทั้งในประเทศ หรือที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ การก่อคดีอุกฉกรรจ์บางครั้งของคนงานไทยในต่างประเทศ ฯลฯ บทบาทแรงงานไทยเหล่านี้มีความสำคัญถึงขนาดที่หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งมีคอลัมน์ประจำทุกวันชื่อ "แรงงานไทยในต่างแดน" (รายละเอียด ดู เกลิมิ เรอร์ - ซึ่งจะใช้คำย่อว่า คม. ในบทความนี้ - ๒๕๒๔) ส่วนใหญ่ถ้าไม่ใช่ทั้งหมดของเนื้อหาในคอลัมน์นี้เป็นเรื่องราวแรงงานไทยในตะวันออกกลาง ถึงแม้ว่าชื่อจะระบุกว้างๆว่า "ในต่างแดน" ก็ตาม (๑) นอกจากนี้แล้ว ยังมีข่าวเกี่ยวกับแรงงานไทยในต่างแดนตามนิตยสารฉบับต่างๆ (อาทิ สยามใหม่, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓๔)

๒.๑ ตลาดงานในต่างประเทศ

ตลาดงานที่สำคัญๆในต่างประเทศของไทยในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน ๒ แห่ง คือ

ก. ประเทศสิงคโปร์

ข. ตะวันออกกลาง อันประกอบด้วยประเทศต่างๆ เช่น ซาอุดีอาระเบีย คูเวต อิรัก ลิเบีย บาห์เรน กาตาร์ อิสราเอล ฯลฯ

นอกจากตลาดแรงงาน ๒ แห่งสำคัญนี้แล้ว ในอนาคตกำลังจะมีตลาดแรงงานในแอฟริกาอีกด้วย (ไทยรัฐ, ๕ มิย. ๒๕๒๕) สำหรับในบทความนี้ จะจำกัดขอบเขตเฉพาะแรงงานไทยในสิงคโปร์และตะวันออกกลางเท่านั้น

๒.๒ จำนวนแรงงานไทยในต่างแดน

จากการสอบถามของสถานทูตไทยประจำสิงคโปร์เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๒ มีจำนวนบริษัทนายจ้างทั้งสิ้น ๒๒ บริษัทว่าจ้างแรงงานไทยรวมทั้งสิ้น ๔๔๑ คน แบ่งเป็นชาย ๓๑๒ และหญิง ๑๒๙ คน (รายละเอียด ดู "รายชื่อบริษัทสิงคโปร์ที่มีคนไทย") หลังจากนั้น ๓ ปี คือปัจจุบัน ประมาณกันว่ามีอยู่ประมาณ ๕,๐๐๐ คน (ไทยรัฐ, ๓๑ มีค. ๒๕๒๕ และ วัชรียา, ๒๕๒๕, หน้า ๔๖) ทำงานในบริษัทอุตสาหกรรมต่างๆรวม ๔๗ แห่ง แรงงานหญิงส่วนใหญ่ทำงานด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้า ส่วนแรงงานชายจะทำงานด้านอุตสาหกรรมก่อสร้าง (ส่วนงานอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ ยังไม่มีการสำรวจตัวเลขที่แน่นอน)

สำหรับจำนวนแรงงานไทยในตะวันออกกลางขณะนี้มิได้อยู่ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน จากการสำรวจเมื่อปี ๒๕๒๕ (พรเทพและสุชาย, ๒๕๒๕, หน้า ๖๓) ปรากฏว่ามีคนงานไทยทำงานในดินแดนดังกล่าวประมาณ ๑๔๔,๐๐๐ คน เกือบร้อยละ ๖๓ (๑๐๐,๐๐๐ คน) ทำงานอยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย

เป็นที่คาดกันว่าจำนวนแรงงานไทยในสิงคโปร์กำลังจะลดลงเรื่อยๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบายรัฐบาลสิงคโปร์เองที่ไม่ต้องการว่าจ้างแรงงานต่างชาติต่อไป ส่วนจำนวนแรงงานไทยในตะวันออกกลางนับวันจะมีแต่เพิ่มขึ้นทั้งนี้ เป็นการเปรียบเทียบสถิติที่ผ่านมา รวมทั้งสัญญาว่าจ้างที่ผ่านกรมแรงงานซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา

๒.๓ ทำไมแรงงานไทยจึงไปต่างประเทศ

ในการสำรวจเรื่องของแรงงานไทยในต่างประเทศไม่ว่าในเชิงเศรษฐกิจ (เช่น สถาบันไทยคดีศึกษา, ๒๕๒๕) หรือในเชิงภาษา (Goonruang, 1980) ไม่ได้มีการกล่าวถึงข้อนี้เลย ในแบบสอบถามที่ผู้เขียนเคยให้แรงงานไทยในสิงคโปร์กรอก (หน้า ๑๑๐) ได้มีคำถามเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง - "ท่านตัดสินใจเดินทางมาทำงานที่นี่ด้วยเหตุอะไร" แต่แบบสอบถามทั้ง ๔๐ ชุดจากแรงงานไทย ๔๐ คน (ชาย ๒๐ และหญิง ๒๐) มิได้นำมาวิเคราะห์ ทั้งนี้เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยขณะนั้น ในเรื่องที่ไม่มีใครค้นคว้าหาสาเหตุว่าทำไมแรงงานไทยจึงไปต่างประเทศนี้ ดร.นิพนธ์ (๒๕๒๕, หน้า ๑๗) กล่าวว่า "น่าเสียดายที่การสำรวจคนงานไทยซึ่งไปทำงานในต่างประเทศของนักวิจัยทั้งหลาย ไม่ได้ให้ความสนใจแก่ประเด็นนี้เลย นักวิจัยทุกคนดูเหมือนจะคิดว่าสาเหตุที่คนงานตัดสินใจไปทำงานต่างประเทศ เป็นเรื่องง่ายจนทุกคนล้มที่จะตั้งคำถามกับคนงาน" อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ดร.นิพนธ์คาดคิดคือ "เงิน" โดยเปรียบเทียบรายได้ในประเทศไทยกับในตะวันออกกลาง ประมาณกันว่าเมื่อปีที่แล้ว รายได้จากการไปทำงานในต่างประเทศของคนไทยเหล่านี้ได้ทำรายได้ให้แก่ประเทศกว่าหนึ่งหมื่นล้านบาท ซึ่งนับว่าเป็นรายได้เข้าประเทศไม่น้อย

๓. ภาษากับแรงงานในต่างแดน

การที่แรงงานจากประเทศหนึ่งเข้าไปทำงานในอีกประเทศหนึ่ง ส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ที่เห็นได้เด่นชัดคือ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ ภาษา ในสังคมอุตสาหกรรมจะมีน้อยรายที่ได้รับการยกเว้นจากปัญหาดังกล่าว ปัญหาทางด้านภาษา จะดูซับซ้อนมากยิ่งขึ้นถ้าหากสังคมนั้นประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติและแต่ละเชื้อชาติต่างมีภาษาประจำเชื้อชาติของตน ดังตัวอย่างเช่น รัฐควิเบก ประเทศแคนาดา ซึ่งประกอบด้วยชน ๒ เชื้อชาติ-อังกฤษ และฝรั่งเศส หรือสิงคโปร์ ซึ่งประกอบด้วยคนเชื้อสายจีน มาเลย์ และอินเดียน ซึ่งแต่ละชนชาติยังมีภาษาถิ่นแตกต่างกันไปอีก

๓.๑ ภาษากับแรงงานยุโรป

ประเทศที่แรงงานยุโรปโยกย้ายเข้าไปมักจะไม่มีความสัมพันธ์กันทางด้านภาษาเลย เช่น แรงงานที่หลั่งไหลเข้าไปในประเทศออสเตรเลียส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ แต่มาเริ่มพูดอังกฤษจากคนงานอพยพด้วยกัน หรือ จากชาวออสเตรเลีย ดังนั้นในระยะแรกเริ่มคนงานเหล่านี้ใช้ภาษาอังกฤษแบบงูปลาๆ โดยมีศัพท์ภาษาอื่นแทรกอยู่เสมอ สำหรับคนงานต่างชาติในเยอรมันก็ไม่เคยพูดภาษาเยอรมันมาก่อน ดังนั้นภาษาที่ใช้ในการติดต่อเวลาทำงานจึงออกมาในรูปภาษาเยอรมันแบบงูปลาๆ เช่นกัน อย่างไรก็ตามระหว่างแรงงาน ๒ กลุ่มนี้มีข้อพิพาทแตกต่างกัน กล่าวคือ ในแง่การ เมือง แรงงานต่างชาติในออสเตรเลียซึ่งส่วนใหญ่มาจากยุโรป ถือว่าเป็นพลเมืองของประเทศในอนาคต ดังนั้นจึงได้รับการสนับสนุนเพื่อให้มีการผสมกลมกลืนให้มากที่สุด (Clyne, 1975:17) ในขณะที่ในประเทศอื่นๆ เช่น ในเยอรมัน หรือ สวิตเซอร์แลนด์ แรงงานต่างถิ่นจัดว่าเป็นเพียงแรงงานชั่วคราวเท่านั้น (แรงงานรับเชิญนั่นเอง) ถ้าหากประเทศเจ้าบ้านไม่ต้องการว่าจ้างอีกต่อไป แรงงานรับเชิญเหล่านี้ ต้องออกจากประเทศนั้นไป ข้อแตกต่างดังกล่าวนี้ย่อมมีผลมาถึงการเรียนรู้ภาษา กล่าวคือในขณะที่แรงงานอพยพในออสเตรเลียได้รับการส่งเสริมด้วยการเตรียมโครงการการเรียนการสอนภาษา แรงงานต่างชาติในเยอรมันไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาเยอรมันเพราะอาจจะอยู่ในประเทศนั้นไม่ยาวนาน (ถึงแม้ว่าจะอยู่หลายปีแล้วก็ตาม ก็ยังคงไม่จัดว่าเป็นพลเมืองของประเทศที่เข้าไปทำงานอยู่นั่นเอง)

สืบเนื่องจากปรากฏการณ์แรงงานอพยพดังกล่าวนี้ ทำให้นักภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยาสนใจติดตามค้นคว้าวิจัยการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศของคนงานเหล่านี้ ว่ามีลักษณะขั้นตอนการเรียนรู้อย่างไร ภาษาที่ใช้เพี้ยนไปจากภาษามาตรฐานอย่างไร การแทรกซ้อนภาษาแม่ของตนไม่ว่าในเรื่องระบบเสียง ระบบคำ ไวยากรณ์ มีอย่างไรบ้าง ฯลฯ

๓.๒ ภาษากับแรงงานไทย

สำหรับแรงงานไทยเองก็หลีกเลี่ยงจากปัญหาภาษาดังกล่าวไม่พ้น เพราะประเทศที่ว่าจ้างแรงงานไทยไม่ได้ใช้ภาษาไทยในการติดต่อและคนไทยเองพูดภาษาอื่นไม่ได้นอกจากภาษาไทย เท่าที่ผ่านมาได้มีการค้นคว้าวิจัยภาษาที่แรงงานไทยในสิงคโปร์ใช้ งานวิจัยภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยาชิ้นแรกที่ปรากฏเป็นผลงานของ นงนุช (Nongnut, 1979) และอีก

หนึ่งปีต่อมาก็ได้มีงานวิจัยในระดับกว้างเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งชิ้นโดยบุญเรือง (Boonruang, 1980) เท่าที่ค้นพบในการวิจัยฉบับหลังสามารถสรุปย่อๆได้ว่า จากการเปรียบเทียบสถานที่ที่พัก สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่พักมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาต่างประเทศของแรงงานไทย ถ้าสถานที่ที่พัก(แฟลต)มีชาวบ้านคนท้องถิ่นปะปนอยู่ด้วย โอกาสที่จะใช้ภาษาต่างประเทศจะมีมากกว่าแฟลตที่ไม่มีคนท้องถิ่นร่วมอาศัยปะปนอยู่เลย (แฟลตบางแห่งมีแต่คนงานไทยอยู่ทั้งหลัง อีกทั้งบุคคลภายนอกห้ามเข้าออก) นอกจากนี้ ระดับการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาที่ใช้ด้วย กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาระดับยิ่งต่ำเท่าไร โอกาสที่จะใช้ภาษาอังกฤษยิ่งน้อยเท่านั้น เช่น ผู้ที่จบเพียง ป. ๔/ป. ๗ มีแนวโน้มจะใช้ภาษาไทยแม้ว่าจะคุยกับคนงานต่างชาติหรือเพื่อนต่างชาติ โดยทั่วไป ภาษาที่คนงานไทยใช้ในการงานในการติดต่อกับคนชาติอื่น อังกฤษจะเป็นภาษากลางที่ใช้มากที่สุด ส่วนภาษาไทยก็มีใช้บ้างแต่กับพ่อค้าแม่ค้าตลาดและเพื่อนร่วมงานต่างชาติที่สนิท สถานที่ทำงาน เป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ในขณะที่ถ้าคนงานไทยรวมกลุ่มกันเองก็ใช้ภาษาไทยอย่างไม่เปลี่ยนแปลง การวิจัยค้นพบด้วยว่าเวลามีส่วนสำคัญต่อรูปแบบการติดต่อและภาษาที่ใช้ - หลังจาก ๓ เดือนผ่านไป การติดต่อกับเพื่อนต่างชาติ เพื่อนบ้านต่างชาติและพ่อค้าแม่ค้า มีมากขึ้น ภาษาที่ใช้ก็เปลี่ยนแปลงจากที่เคยใช้ภาษาไทยกับชาวต่างชาติมากก็เริ่มใช้อังกฤษและภาษาอื่นๆในสังคมไปบ้าง อนึ่ง อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ อนุทินภาษา (language diaries) เขียนโดยคนงานรับเชิญไทยในสิงคโปร์ ๔๐ คน เป็นชาย ๒๐ และ หญิง ๒๐ คน

สำหรับภาษากับแรงงานไทยในตะวันออกกลางเท่าที่ทราบยังไม่เคยมีใครทำการการสำรวจกันคว่ำวิจัยมาก่อนเลย

๔. แรงงานไทยในต่างแดนกับปัญหาด้านภาษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น(๓.๑) แรงงานต่างชาติที่เข้าไปทำงานในออสเตรเลียหรือเยอรมัน มักจะประสบกับปัญหาด้านภาษาทั้งนี้เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่พูดภาษาของประเทศเจ้าบ้านไม่ได้ และแรงงานไทยในต่างแดนก็ไม่ได้แตกต่างจากแรงงานยุโรปในเรื่องภาษาเลย ที่เป็นปัญหาสำหรับในกรณีของแรงงานไทยคือ กว่าร้อยละ ๔๐ ที่ทำงานในตะวันออกกลางจบ

ตารางที่ ๑ - อัตราส่วนร้อยละของแรงงานไทยในตะวันออกกลางแยกตามระดับการศึกษา (พีรเทพและสุชาย, ๒๕๒๕, หน้า ๖๗)

<u>ระดับการศึกษา</u>	<u>ร้อยละของทั้งหมด</u>
ป.๔	๘๓.๒
ป.๕ - มศ.๕	๑๕.๔
อาชีวศึกษาและอนุปริญญา	๒.๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๐.๔
รวม	๑๐๐.๐

เพียงระดับมศ.๕และที่ต่ำกว่า (ตามตารางที่ ๑) มีผู้ที่จบป.๔เป็นจำนวนมากถึง ๘๓.๒%

จากการที่แรงงานส่วนใหญ่จบเพียงป.๔ เท่านั้น ทำให้เราคาดการณ์ได้อย่างไม่ยากว่า พื้นความรู้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาอังกฤษ แทบจะไม่มี โดยพิจารณาว่า ถ้าจบป.๔ - ตามหลักสูตรเดิมของรัฐบาล ภาษาอังกฤษจะไม่ได้เรียนจนกว่าจะขึ้น ป. ๕ และถึงแม้ว่าจะจบป.๗หรือ มศ.๕จริง ความรู้ภาษาอังกฤษยังไม่มากพอที่จะพูดจาสื่อสารกับคนต่างชาติได้รู้เรื่อง ดังนั้นปัญหาอันสืบเนื่องมาจากภาษาที่ใช้ในการติดต่อกันย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งย่อมมีผลกระทบถึงเรื่องงานอีกต่อหนึ่ง ทั้งนี้เพราะหากบริษัทนายจ้างพูดได้แต่ภาษาที่แรงงานไทยไม่รู้เรื่องและคนงานไทยเองก็พูดได้แต่ภาษาไทยที่นายจ้างไม่รู้เรื่องเช่นกัน การสื่อสารติดต่อกันย่อมเป็นไปไม่ได้ ในที่สุดฝ่ายแรงงานไทยจะเป็นฝ่ายเสียผลประโยชน์ตามที่ควรจะได้ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

๔.๑ ปัญหาด้านภาษาและผลที่มีต่อแรงงานไทยในสิงคโปร์

เรื่องของปัญหาด้านภาษากับแรงงานไทยในสิงคโปร์นั้น อธิบดีกรมแรงงาน นายวิเชต แสงทอง ยอมรับเรื่องนี้กับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขณะที่เยือนเมืองสิงคโปร์อย่างชัดเจนว่า "พวกเขาพอใจที่ได้ทำงานที่นี่ แต่ปัญหาของพวกเขาคือ ภาษา" (New Nation, 29 Aug.1979)

ขณะนี้ ปัญหาเรื่องของภาษาได้มีผลกระทบต่อแรงงานไทยในสิงคโปร์บ้างแล้ว ทั้งนี้เป็นการเปิดเผยของผู้อำนวยการกองวิชาการ กรมแรงงาน ที่ได้กล่าวว่า "...เท่าที่ทราบข่าวจากสิงคโปร์ ทางสิงคโปร์ต้องการที่จะไล่คนงานไทยออกให้หมดเพื่อดึงเอาคนงานอินเดียและปากีสถานเข้ามาทำงานแทน เพราะคนชาติเหล่านี้พูดภาษาอังกฤษได้ดี ในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่พูดไม่ได้" (ไทยรัฐ, ๓๑ มี.ค.๒๕๒๕)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าแรงงานไทยจะประสบกับปัญหาภาษาจนไม่เป็นที่ต้องการของสิงคโปร์หรือไม่ รัฐบาลของประเทศเกาะแห่งนี้ก็ได้เริ่มวางมาตรการที่จะลดจำนวนคนงานต่างชาติเป็นลำดับขั้นตอนอยู่แล้ว เป็นที่คาดว่าหลังจาก ๑๐ ปีข้างหน้าสิงคโปร์สามารถเป็นแหล่งอุตสาหกรรมได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งแรงงานอพยพเลย แม้แต่คนงานจำนวนมหาศาลจากมาเลเซียก็ตาม ภายใน ๒-๓ ปีข้างหน้าจะไม่มีคนงานไทยเหลืออยู่เลย ดังนั้นเมื่อถึงเวลาดังกล่าว แรงงานไทยในสิงคโปร์กับเรื่องของภาษาจะกลายเป็นปรากฏการณ์ภาษา-ศาสตร์เชิงสังคมวิทยาที่จะบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ต่อไป

๔.๒ ปัญหาด้านภาษาและผลที่มีต่อแรงงานไทยในตะวันออกกลาง

สำหรับภาษาที่แรงงานไทยในตะวันออกกลางต้องใช้ในการติดต่อกับคนต่างชาติจะเป็นภาษาใด ลักษณะของภาษาจะเป็นเช่นไร ยังไม่เคยมีการทำการวิจัยมาก่อน (ใน ๓.๒) อย่างไรก็ตาม จากการติดตามข่าวคราวการเคลื่อนไหวแรงงานไทยทางหนังสือพิมพ์ ทำให้สามารถสรุปในเบื้องต้น ณ ที่นี้ได้ว่า ภาษากลางที่ใช้ในการติดต่อกันมากที่สุด คือ อังกฤษ ภาษาอาหรับมีความสำคัญด้วยเช่นเดียวกัน อิทธิพลภาษาอังกฤษ หรือ อาหรับที่มีต่อแรงงานไทยที่จะไปทำงานในดินแดนดังกล่าวมีค่อนข้างมากดังจะดูได้จากโฆษณาประกาศรับสมัครงานของบริษัทที่จัดส่งคนไทยไปทำงานในซาอุดีอาระเบีย ซึ่งจะขอยกตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างโฆษณา ๑ (คม. ๒๐ เมย. ๒๕๒๕, หน้า ๘)

"๑.

๒.

๓. ช่างเคาะและพนัสนี พูตภาษาอังกฤษได้

๔.

๕.

๖. กรรมกร พูตภาษาอังกฤษได้

๗. พนักงานขับรถ พูตภาษาอังกฤษหรือภาษาอาหรับได้บ้าง"

ในหน้าโฆษณาย่อยหน้าเดียวกันยังมีงานต่างประเทศในวันออกกลางของบริษัท
จัดหางานอีกบริษัทหนึ่งซึ่งมีตำแหน่งต่างๆพิมพ์เป็นภาษาไทยยกเว้น ตำแหน่งวิศวกรซึ่งเขียน
เป็นภาษาอังกฤษ(ตามที่ปรากฏจริงแม้ว่าจะผิดไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ) ดังนี้

"๘. Engineer with good knowledge of English language to
employ as General Foreman for civil work, experts in
pre-cast concrete and steel formworks วิศวกรโยธา"

ตัวอย่างโฆษณา ๒ (คม. ๑๐ มิย. ๒๕๒๕, หน้า ๘)

"งานในชาวคู่อารเบีย ดำเนินงานโดยคนอังกฤษ

.....

1. Heavy duty foreman, highly qualified, experienced on
Cat. Komatsu, Terex and others. Must speak English.

2.

3. Foreman carpenter. Speak good English, experience
over 6 years

4. Foreman mason. Speak good English, experience
over 6 years

5. Foreman mechanic for heavy and light equipments.
Speak good English, experience over 6 years with
driving license.

.....

....."

จากตัวอย่างโฆษณาประกาศหางาน ๑ กับ ๒ ข้างบน จะยืนยันถึงความสำคัญ
ของภาษาอังกฤษที่มีต่อแรงงานไทยที่จะไปทำงานในวันออกกลางได้เป็นอย่างดี ใน
ตัวอย่างที่ ๑ ตำแหน่งงานที่ ๗. "พนักงานขับรถ" ที่พูดอังกฤษ หรือ อาหรับ ได้ ในขณะที่
ตำแหน่งงานที่ ๓. และ ๖. "ช่างเคาะและพนัสนี" หรือแม้แต่ "กรรมกร" ยังต้องพูดอังกฤษได้
ส่วนตำแหน่งงานที่ ๘. ในตัวอย่างที่ ๑ และตำแหน่งต่างๆในตัวอย่างที่ ๒ เฉพาะตัวอ่านก็
เป็นภาษาอังกฤษอยู่แล้ว และยังมีการเน้นด้วย 'good knowledge of English' บ้าง
หรือ 'speak English' บ้าง (๒)

ปัญหาอันเนื่องมาจากเรื่องของภาษานับเป็นปัญหาใหญ่และสามารถนับเป็นข้อเสียประการหนึ่งของแรงงานไทยในตะวันออกกลางดังที่มีผู้เสนอความเห็นมาแล้ว เช่น "...คนงานไทยมีฝีมือเป็นที่ติดอกติดใจของชาวต่างชาติเป็นอันมากไม่ว่าจะเป็นคานก่อสร้าง งานเพาะปลูก งานซ่อมบำรุง ตลอดจนงานด้านบริการต่างๆ แต่ข้อเสียของคนงานไทยก็มี คือ พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ..." (คม.๒๔ มีค. ๒๕๒๕, หน้า ๔) และจากปัญหาภาษาที่พูดกันไม่รู้เรื่อง อาจจะเป็นหนึ่งในหลายๆสาเหตุที่ทำให้คนงานไทยมีปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงานชาวต่างชาติ "...แรกทีเดียวก็รำมวยไทยกับแขกอยู่หลายครั้งเพราะพูดกันไม่เข้าใจ..." (คม. ๒ มีค. ๒๕๒๕, หน้า ๑๐) ผลกระทบที่ดูเหมือนจะเป็นผลเสียหายอย่างร้ายแรงสำหรับคนงานไทยในแง่ของตำแหน่งหน้าที่การงาน ฟิรเทพและสุชาย (๒๕๒๕, หน้า ๔๔) ได้เขียนไว้ว่า "ทำให้เกิดความยุ่งยากในการติดต่อกัน ซึ่งส่งผลให้แรงงานไทยเสียเปรียบในเรื่องต่างๆ เช่น ตำแหน่งงาน เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานชาติอื่นๆที่มีความรู้ความสามารถในระดับเดียวกัน แต่มีความรู้ด้านภาษามากกว่าแรงงานไทย เป็นผลให้แรงงานไทยทำความเข้าใจในสัญญาจ้างไม่ดีพอ"

กล่าวโดยสรุปแล้ว แรงงานไทยในต่างแดน ไม่ว่าจะเป็นในประเทศสิงคโปร์ หรือ ประเทศต่างในตะวันออกกลาง ล้วนมีปัญหาด้านภาษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อตำแหน่งงานของคนงานไทยเองในที่สุด ทั้งๆที่มีฝีมือของคนไทยไม่ด้อยกว่าชาติอื่นๆ^(๓)

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุป

ปัจจุบัน คนไทยระดับชนชั้นแรงงานเข้าไปทำงานอยู่ในสิงคโปร์และประเทศต่างๆ ในแถบตะวันออกกลางมากที่สุด คนไทยเหล่านี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับคนงานอพยพในส่วนอื่นๆของโลกในเรื่องของภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนงานไทยส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานความรู้ภาษาต่างประเทศที่สำคัญ คือ อังกฤษ ในความเป็นจริง ปัญหาที่แรงงานไทยในต่างประเทศต้องประสบเอง หรือ ก่อขึ้นเอง มีอยู่มากมายแต่ภาษาก็เป็นหนึ่งในหลายๆปัญหาที่แรงงานไทยต้องพบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ว่าฝีมือแรงงานของไทยอยู่ในระดับที่เป็นที่ยอมรับก็ตาม แต่เมื่อเทียบกับคนงานชาติอื่นที่มีภาษามากกว่าตรงภาษา คนงานไทยก็มักจะพลาดโอกาสในหน้าที่การงานโดยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ขนาดที่บางแห่งก็ไม่เป็นที่ต้องการต่อไป

สังคมอุตสาหกรรมที่แรงงานไทยมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการติดต่อ และมีภาษาอื่นๆปะปนใช้อยู่บ้าง เป็นต้นว่า ภาษาอาหรับในตะวันออกกลาง หรือ ภาษาจีนต่างๆในสิงคโปร์ จำนวนแรงงานไทยในสิงคโปร์มีแต่จะลดลงไปเรื่อยๆในขณะที่งานในตะวันออกกลางยังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอพร้อมกับคุณสมบัติ "พูดภาษาอังกฤษได้" จึงเป็นที่ที่คาดหมายได้บ้างว่า อย่างน้อยที่สุด คนไทยรุ่นหลังๆที่จะไปทำงานในตะวันออกกลางจะอยู่ในสภาพพร้อมในการติดต่อกับนายจ้างหรือคนชาติอื่นๆได้ดีกว่าในอดีต (เพราะพูดอังกฤษได้) อันจะพอเป็นหลักประกันได้ว่าจะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องสัญญา หรือ การทำงานติดต่อกับชนชาติอื่นๆจะเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น ความสามารถด้านฝีมือมีอยู่แล้วและถ้าเพิ่มความสามารถด้านภาษาอีก อนาคตแรงงานไทยในต่างแดนคงจะเด่นกว่าที่ผ่านมาแน่นอน

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ปัญหาเรื่องของภาษากับแรงงานไทยในต่างประเทศยังเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นอย่างมาก เป็นต้นว่า นอกจากภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับแล้ว คนไทยในตะวันออกกลางใช้ภาษาอื่นๆอีกบ้างหรือไม่ เช่น มีการใช้ภาษาไทยในการพูดกับคนต่างชาติบ้างหรือไม่ หรือว่าใช้ภาษาใบ้เสียเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะภาษาที่แรงงานไทยใช้จะอยู่ในสภาพเช่นไร ไทยปนอังกฤษ หรือไทยปนอาหรับ และที่กล่าวว่า "อาหรับ" นั้น คือภาษาอะไรแน่ อาหรับมาตรฐานของแต่ละประเทศ หรือ อาหรับถิ่น และอาจจะน่าสนใจอีกมากหากมีการศึกษาว่า การพูดจาติดต่อของคนไทยกับชาวต่างชาติอื่นๆที่ไม่ใช่คนท้องถิ่นมีบ้างหรือไม่ เช่น แรงงานจากฟิลิปปินส์หรือเกาหลีใต้ เป็นต้น เรื่องต่างๆเหล่านี้เท่าที่ทราบยังไม่เคยมีนักสังคมวิทยาหรือนักภาษาศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเข้าไปทำการศึกษาค้นคว้าเลย

สำหรับเรื่องของภาษาที่ใช้ของแรงงานไทยในสิงคโปร์นั้น มีผู้ทำวิจัยมาบ้างแล้ว รวมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้แล้วด้วย (เช่น Boonruang, 1980; Nongnut, 1979, 1980) แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังมีขอบเขตอื่นๆอีกมากที่สามารถวิจัยได้ต่อไป เป็นต้นว่า ลักษณะภาษาอังกฤษที่แรงงานไทยในสิงคโปร์ใช้นั้นมีลักษณะอย่างไรบ้าง เป็นแบบภาษาอังกฤษที่พูดแบบผิดๆ ถูกๆ หรือว่ามีหลักมีเกณฑ์บ้างเป็นบางกรณี สิ่งต่างๆเหล่านี้สมควรอย่างยิ่งที่จะได้มีการค้นคว้าต่อไปและ เปรียบเทียบกับทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาทฤษฎีต่างๆที่ได้มีการตั้งเอาไว้

สำหรับผู้ที่อยู่ในวงการการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในวงการการเรียนการสอนภาษาหรือไม่ก็ตาม อาจจะช่วยแนะนำนักเรียนในความรับผิดชอบให้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ดังที่ได้เห็นตัวอย่างมาแล้ว (ใน ๔.๒) ตำแหน่งหน้าที่การงานในต่างประเทศจำเป็นต้องรู้ภาษาอังกฤษ เกือบทั้งสิ้นไม่ว่างานจะอยู่ระดับไหน ดังนั้นเพื่อความก้าวหน้าในด้านการงานจึงควรสนใจภาษาต่างประเทศพร้อมกับวิชาอื่นๆควบคู่กันไปถ้าหากต้องการแสวงหางานในต่างประเทศ

ส่วนผู้ที่อยู่ในแวดวงบริษัทส่งคนงานไปต่างประเทศคงได้มีการชี้แจงถึงปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในการทำงานในต่างประเทศรวมทั้งปัญหาอันสืบเนื่องมาจากภาษาให้แก่ผู้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศเป็นอย่างดี เป็นที่น่าสังเกตว่าอย่างน้อยที่สุดได้มีบริษัทบางแห่งได้มีการตั้งศูนย์เตรียมฝึกงานที่จะทำให้แก่คนงานและพร้อมๆกันก็มีการสอนภาษาอังกฤษด้วย แต่ ภาษาอังกฤษที่สอนนั้น เป็นการ "สอนพอให้รู้จักงานที่จะทำเท่านั้น" (๔) (ดม. ๑๔ มิย. ๒๕๒๕ หน้า ๔ และ ๑๔) ประโยชน์ที่ได้รับอย่างแน่นอนจากการเตรียมการดังกล่าวถ้าสมมุติแบบจริง ก็คงจะมากมายทั้งในแง่การทำงานและการติดต่อสื่อสาร

หมายเหตุ

(๑) เรื่องราวส่วนใหญ่ใน "แรงงานไทยในต่างแดน" ให้ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดตำแหน่งงานต่างๆที่สัญญาผ่านกรมแรงงาน การทำหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ ความเคลื่อนไหวในวงการแรงงาน แนะนำบริษัทจัดหางานไปต่างแดน ตอบคำถาม จดหมาย

จากแรงงานไทยในต่างแดน ฯลฯ อนึ่ง เจ้าของคอลัมน์นี้ - "รัมโพธิ์" - ครั้งหนึ่งเขียนว่า สถิติจำนวนหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ที่ส่งไปในดินแดนตะวันออกกลางสูงขึ้นถึงร้อยละ ๓๐๐ นับตั้งแต่มี คอลัมน์นี้ เป็นต้นมา

(๒) จากการสัมภาษณ์แรงงานไทยผู้หนึ่ง (คม. ๑๔ เมย. ๒๕๒๕, หน้า ๔) มีข้อความตอนหนึ่งว่า "ตลอดเวลา ๔ ปีเต็มที่อยู่ในซาอุดีอาหรับ เขาผู้นี้ได้พยายามศึกษาภาษาพูด และเขาก็สามารถพูดได้อีก ๒ ภาษา คือ ภาษาอารบิกและภาษาอังกฤษ" ทั้งนี้เพราะ "...ต้องใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอารบิกทุกวัน"

(๓) ตัวอย่างประสิทธิภาพแรงงานไทยในต่างแดน นอกจากจะเห็นพ้องต้องกันในหมู่คนไทยเองแล้ว ยังสามารถยืนยันได้จากชาวต่างชาติด้วย เช่น แรงงานไทยในอิสราเอลจำนวน ๓,๐๐๐ คน ได้รับการยกย่องว่าสามารถร่วมกับคนงานอเมริกา ๑,๕๐๐ คน ร่นระยะเวลาการก่อสร้างฐานอากาศยานจากที่กำหนดเดิม ๕ ปี ลงมาเป็นเพียง ๓ ปีเท่านั้น (Bangkok Post, 29 June 1982)

(๔) เข้าใจว่าจะอยู่ในลักษณะ ESP (English for special purpose)!

เอกสารอ้างอิง

เดลีมิ เรอรั (กรุงเทพฯ), ๒๕๒๕. ๑๖ กุมภาพันธ์ - ปัจจุบัน.

ไทยรัฐ (กรุงเทพฯ), ๓๑ มีนาคม ๒๕๒๕, หน้า ๑-๒. "สิงคโปร์ไล่คนไทย กรมแรงงานเตือน ชูทองต่างแดนระวัง".

ไทยรัฐ (กรุงเทพฯ), ๕ มิถุนายน ๒๕๒๕, หน้า ๓. "บทนำ-ตลาดงานในต่างประเทศ" นิพนธ์ พัวพงศกร. ๒๕๒๕. "คนงานไทยในต่างประเทศ สาเหตุ ผลกระทบ ปัญหา และนโยบาย." ใน สถาบันไทยคดีศึกษา. ๒๕๒๕.

กรุงเทพธุรกิจ และ สุชัย ปิยภัค. ๒๕๒๕. "การชูทองในทะเลทรายของแรงงานไทย." ใน สถาบันไทยคดีศึกษา. ๒๕๒๕.

รายชื่อบริษัทสิงคโปร์ที่มีคนงานไทย, เอกสารโดยสถานเอกอัครราชทูตไทยในสิงคโปร์, ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๒.

วัชรียา โตสงวน. ๒๕๒๕. "การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ศึกษาในกรณีของแรงงานไทยในประเทศสิงคโปร์." ใน สถาบันไทยคดีศึกษา. ๒๕๒๕.

สถาบันไทยคดีศึกษา. ๒๕๒๕. แรงงานไทยในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สยามใหม่ (กรุงเทพฯ), ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓๔, หน้า ๒๘-๓๒. (๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕)

"รายงาน-ชีวิตคนงานไทย สิ้นค้าออกอันดับหนึ่ง"

Bangkok Post (Bangkok), 9 June 1982, p. 4. "Sensitive Issue of Thai's Labour Exports to Russia," by Alan Dawson.

Bangkok Post (Bangkok), 27 June 1982, p. 4. "Post Lag: High Praise for Thais."

- Boonruang Chunsuvimol. 1980. Language Use and Communicative Networks of Thai Guest Workers in Singapore. Singapore: National University of Singapore.
- Clyne, M.G. 1975. "German and English Working Pidgins." Linguistic Communications 13:1-20.
- Neisel, J.M.; Pienemann, Manfred; and Thiel, Manfred. 1976. "The Acquisition of German by Foreign Workers: Investigations of the Language of Workers from Italy, Spain and Portugal." Sociolinguistics Newsletter 7,2:9-10.
- New Nation (Singapore), 29 August 1979, p. 2. "Thailand to Send Officers... To Help Solve Thai Workers' Problems," by Ivan Lim.
- Nongnut Rojana-Earp. 1979. "Language Choice of Thai Workers in Singapore." Unpublished Academic Exercise, SEAMEO Regional Language Centre.
- Nongnut Rojana-Earp. 1980. "Designing a Functional English Syllabus for Adult Beginners." Unpublished Academic Exercise, SEAMEO Regional Language Centre.
- Whiteford, Scott, and Adams, Richard N. 1975. "Migration, Ethnicity, and Adaptation: Bolivian Migrant Workers in Northwest Argentina." In Brian M. du Toit and Helen I. Safa (eds.) Migration and Urbanization: Model and Adaptive Strategies. The Hague: Mouton Publishers, pp. 179-199.